

Câteva considerații de ordin practic asupra prezumției egalității contributive a soților

Some practical considerations on the presumption of equal contribution of spouses

Av. **Bogdan IONESCU***
Baroul Arad

Abstract

The present article aims (within the related limits) to offer some mainly practical opinions on the presumption found in art. 357 § (2) of the Romanian Civil Code. We hope that our publishing effort will be especially useful to legal practitioners, a fortiori as we have identified in jurisprudence not only a certain randomness in application, but also some superficiality in the treatment of the presumption per general. Among the possible causes of such negative situations, we will evoke here only (perhaps) a less obvious one. The presumption in question appears prima facie simple, easy, elementary. In reality, it hides quite a few legal refinements and subtleties, which will inevitably escape the interpreter in the absence of a thorough investigation.

Keywords: *presumption; legal community; spouses; equality; shares; probation.*

Rezumat

Prezentul articol își propune (în limitele aferente) să ofere câteva opinii preponderent de ordin practic asupra prezumției regăsite la art. 357 alin. (2) C. civ. Sperăm ca demersul nostru publicistic să fie util îndeosebi practicienilor dreptului a fortiori cu cât am identificat în jurisprudență nu doar un anumit aleatoriu în aplicare, dar și o oarecare superficialitate în tratarea prezumției per general. Dintre posibilele cauze ale unor astfel de situații negative vom evoca aici doar una (poate) mai puțin evidentă. Prezumția în discuție apare prima facie simplă, facilă, elementară. În realitate, ea ascunde nu puține rafinamente și subtilități juridice, care inevitabil vor scăpa interpretului în lipsa unei aprofundări de rigoare.

Cuvinte-cheie: *prezumție; comunitate legală; soți; egalitate; cote-părți; probațiune.*

1. Elemente introductive

Pe palierul regimului matrimonial, viitori soți dispun de o triplă opțiune. Astfel, potrivit art. 312 C. civ. aceștia vor putea alege între (i) comunitatea legală, (ii) separația de bunuri sau (iii) comunitatea convențională. Fără a deține vreo statistică mai mult sau mai puțin oficială, din observațiile noastre „la firul ierbii” putem afirma că regimul matrimonial al comunității legale reprezintă alegerea cea mai frecvent realizată și implicit întâlnită în practică.

Caracteristica principală a acestui regim matrimonial (al comunității legale) constă în aceea că bunurile dobândite în timpul incidenței/aplicării regimului sunt, de la data dobândirii lor, bunuri comune în devălmășie ale soților (a se vedea în acest sens art. 339 C. civ.). Ne apare util a reaminti în continuare că proprietatea în devălmășie (una dintre formele proprietății comune) se caracterizează prin aceea că dreptul de proprietate aparține concomitent mai multor persoane fără ca vreuna dintre acestea să fie titularul unei cote-părți determinate din dreptul de proprietate (a se vedea aici art. 667 C. civ.).

* av.bogdanionescu@gmail.com.

Pentru a da și un exemplu practic, în vederea unei mai bune înțelegeri: **în cartea funciară a unui imobil proprietate în devălmășie sunt înscriși/intabulați ambii soți cu o cotă de 1/1.**

În majoritatea covârșitoare a cazurilor regimul matrimonial al comunității legale încetează între soți la data introducerii cererii de divorț [a se vedea art. 385 alin. (1) C. civ.]¹. Totuși, este foarte important să reținem că simpla introducere a cererii de divorț finalizată apoi cu desfacerea respectivei căsătorii nu conduce automat și la o lichidare a comunității legale. Cu alte cuvinte, după divorț foștii soți rămân în continuare coproprietari în devălmășie asupra bunurilor comune. Pentru ca starea de devălmășie să înceteze este necesar ca unul dintre foștii soți să ia o anumită inițiativă, să acționeze în consecință. Concret, să efectueze *minimum minimorum* un demers pentru stabilirea cotei-părți ce revine fiecăruia dintre foștii soți (a se observa aici și dispozițiile art. 356 C. civ.)².

Astfel, în cadrul lichidării comunității legale foștii soți vor putea să-și stabilească cota-parte ce revine fiecăruia dintre ei. Această stabilire a cotei-părți se va putea face prin bună învoială (via încheierii unei convenții aferente, ce îmbracă obligatoriu forma actului autentic notarial) sau în caz de disensiune pe cale judecătorească, via hotărârii judecătorești ce se va pronunța în respectivul litigiu. Este foarte important să facem o distincție categorică între stabilirea cotei-părți ce revine fiecăruia dintre foștii soți și partajul propriu-zis. Astfel, fără stabilirea prealabilă a cotei-părți (ce revine fiecăruia dintre foștii soți) un bun aflat în coproprietate devălmașă nu va putea să fie legalmente partajat efectiv. Pe de altă parte, stabilirea tot evocatei cotei-părți NU implică obligatoriu și necesitatea efectuării partajului propriu-zis. Partajul propriu-zis reprezintă o operațiune/etapă ulterioară, de sine stătătoare, neobligatorie, lăsată la latitudinea/inițiativa fiecărui coproprietar³. Prin stabilirea prealabilă a cotei-părți ce revine fiecăruia dintre foștii soți proprietatea în devălmășie se transformă în proprietate pe cote-părți (mai denumită și coproprietate obișnuită)⁴. Caracteristica principală a acestei coproprietăți obișnuite este că fiecare coproprietar este titularul exclusiv al unei cote-părți din dreptul de proprietate, cotă-parte de care (ca regulă) va putea dispune după bunul plac [a se vedea aici art. 634 alin. (1) C. civ.].

Așadar, pe firul exemplului practic dintr-un paragraf anterior, dacă la dobândirea unui bun imobil, în timpul incidenței regimului comunității legale, în cartea funciară a respectivului imobil sunt înscriși/intabulați: **numitul X căsătorit cu Y în cotă 1/1.**

Odată cu lichidarea regimului comunității legale, prin stabilirea cotei-părți ce revine fiecăruia dintre foștii soți, în cartea funciară a aceluiași imobil vor fi înscriși/intabulați (de pildă) astfel:

numitul X în cotă de 1/2; numita Y în cotă de 1/2.

¹ Deși legiuitorul modern permite astăzi soților efectuarea partajului și în timpul comunității, fără a mai fi condiționați de dovada existenței unor motive temeinice [spre deosebire de vechiul art. 36 alin. (2) C. fam.], trebuie afirmat cu toată fermitatea că prin acest partaj al bunurilor comune în timpul căsătoriei NU încetează comunitatea legală. Această interpretare rezultă inclusiv din economia art. 358 alin. (4) C. civ.

² Lichidarea comunității legale, ca urmare a încetării regimului matrimonial legal din cauze autorizate de lege, are drept obiect stabilirea cotelor-părți ce revin fiecărui soț din comunitate, avându-se în vedere contribuția fiecăruia atât la dobândirea bunurilor comune cât și la îndeplinirea obligațiilor comune (art. 357 C. civ.). În lipsa unei dovezi contrare, legiuitorul prezumă o contribuție egală și deci cote egale ale soților la dobândirea comunității. – a se vedea în acest sens M. Istrătoaie, *Câteva trăsături caracteristice ale vânzării între soț în actuala reglementare*, în Revista de Științe Juridice nr. 2/2014, p. 73.

³ Merită a reaminti și spicui aici din decizia de îndrumare nr. 1 din 25 ianuarie 1964 a fostului Tribunal Suprem: Desfacerea căsătoriei nu impune împărțirea bunurilor comune. Foștii soți pot, dacă vor, să continue să stăpânească împreună acele bunuri, deoarece starea de coproprietate fiind o stare legală nimeni nu poate fi forțat să ceară ieșirea din indiviziune. Întrucât, însă, dreptul de proprietate al foștilor soți asupra bunurilor comune nu era în timpul căsătoriei determinat pe cote-părți – acele bunuri formând o proprietate în devălmășie – ei au interesul, în cazul în care nu vor să ceară, după divorț, împărțirea, să se stabilească judecătorește cota ce se cuvine fiecăruia în bunurile comune, pentru ca în acest fel să fie determinate drepturile și obligațiile ce revin fiecăruia. Atâta timp cât foștii soți nu doresc împărțirea, ci numai transformarea stării de devălmășie într-o stare de indiviziune – adică determinarea cotelor-părți în bunurile comune –, ei nu pot recurge în acest scop la acțiunea în realizare. Ca atare, acțiunea în constatare este admisibilă, ea fiind singura în măsură să facă posibilă înlăptuirea scopului urmărit de foștii soți (...). Este admisibilă acțiunea în constatare prin care foștii soți, împreună, sau unul dintre ei, cer, după divorț, stabilirea cotei ce se cuvine fiecăruia în bunurile comune.

⁴ Odată lichidată comunitatea de bunuri și stabilite cotele ce revin fiecărui soț din această comunitate, proprietatea comună în devălmășie se transformă într-o proprietate comună pe cote-părți/indiviziune, astfel că regulile care guvernează drepturile soților asupra bunurilor din fosta comunitate sunt cele care conturează regimul juridic al coproprietății/indiviziunii edictat de art. 634-645 C. civ. Devenind coproprietari, fiecare soț este titularul exclusiv al unei cote-părți din dreptul de proprietate asupra bunurilor comune și poate dispune în mod liber de aceasta. A se vedea, în acest sens, M. Istrătoaie, *op. cit.*, p. 73.

2. Presumția egalității contributive a soților: mecanismul, natura, structura și rațiunea prezumției

După aceste liminarii pe care le-am considerat necesare inclusiv pentru o mai corectă și completă înțelegere a prezentului demers publicistic, să intrăm efectiv în subiectul/tema principal(ă) a studiului. Astfel, în teza finală a art. 357 alin. (2) C. civ. se statuează că: „Până la proba contrară, se prezumă că soții au avut o contribuție egală”.

Din economia întregului art. 357 C. civ. s-ar putea conchide (într-o manieră mai „excentrică”) că dacă stabilirea cotei-părți ce revine fiecărui soț se face pe baza contribuției personale la dobândirea bunurilor comune (cât și la îndeplinirea obligațiilor comune), iar din momente ce această contribuție este prezumată (până la proba contrară) ca fiind egală, **pare că am avea aici (cumva inclusă/atașată) și o veritabilă prezumție de egalitate a cotelor-părți (ci nu doar o singură prezumție: cea a egalității contributive a soților)**. Nu contestăm că într-o abordare tradițională/academică acest articol s-ar interpreta în sensul în care regăsim aici doar prezumția egalității contributive, o prezumție care necombătută ar conduce apoi (**ca efect/rezultat/consecință**) la stabilirea unor cote-părți egale pentru foștii soți. Totuși, pentru a nu „pierde” cititorul în astfel de retorici și complicații ne vom limita a vorbi în continuare strict despre prezumția egalității contributive a soților, *a fortiori* cu cât finalitatea celor două interpretări este esențialmente aceeași, ambele ajungând practic la același rezultat.

Așadar, ne apare de netăgăduit că în teza finală a art. 357 alin. (2) C. civ. regăsim inserată o prezumție. Mai departe (pentru înțelegerea și aplicarea corectă a acesteia) ne revine sarcina stabilirii naturii, structurii și rațiunii sale, fără a pierde nicio clipă din vedere inclusiv care este mecanismul de acțiune al oricărei prezumții.

Astfel, considerăm că suntem aici în prezența unei **prezumții legale**. Presumțiile legale, cât mai simplu spus, sunt prezumțiile prescrise/stabilite prin lege. Presumțiile legale se deosebesc de prezumțiile judiciare (mai denumite și prezumții de fapt sau ale omului) prin aceea că acestea din urmă nu sunt prescrise/stabilite prin lege, ci sunt lăsate (cum poetic se exprimă art. 329 C. pr. civ.) la lumina și înțelepciunea judecătorului (adică, mai brut spus, la latitudinea, la discreția, la aprecierea magistratului, dar fără a i se permite arbitrariul și absolutizarea)⁵.

Mai departe, în mod tradițional, prezumțiile legale, sub aspectul forței lor probante, se clasifică în:

- **prezumții absolute** (mai denumite și irefragabile sau *juris et de jure*), sunt prezumțiile care nu admit nicio dovadă contrară;
- **prezumții simple** (mai denumite și relative, refragabile sau *juris tantum*), sunt prezumțiile care admit în combatere orice alt mijloc de probă legal;
- **prezumții mixte**, sunt prezumțiile care admit în combatere doar anumite mijloace de probă (aceste probe admisibile fiind însă strict reglementate)⁶.

⁵ Cum corect și elegant a fost exprimat (A. Ionașcu, *Probele în procesul civil*, Editura Științifică, București, 1969, p. 291): Spre deosebire de prezumțiile simple sau omenesti care sunt opera judecătorului și care sunt nenumărate, neavând altă limită decât puterea rațiunii omenesti, prezumțiile legale sunt opera legii (...) enumerate deci limitativ de lege, care nu pot exista decât în temeiul unui text de lege și care sunt de strictă interpretare (...); Din motivele și discursurile rostite în timpul publicării C. civ. fr. de la 1804 (sursă substanțială de inspirație pentru C. civ. român de la 1864, care adoma codexului francez reglementa în cuprinsul său inclusiv mijloacele de probă, printre care și prezumțiile) aflăm și următoarea definiție furnizată de către tribunalul Jaubert: prezumțiile sunt consecințele pe care legea sau magistratul le trag dintr-un fapt cert pentru a ajunge la cunoașterea unui fapt incert. Apoi, același Jaubert face o precizare interesantă și spirituală: Presumțiile legale sunt chiar *pensée* (adică gândirea, judecata, chibzuirea, raționamentul) legii. Presumția judiciară nu este decât *pensée* judecătorului.

⁶ A se vedea, în acest sens, C. Mouloungui, *Introduction générale au droit*, Publibook, 2004, pp. 103-104; A. Jérôme, *L'essentiel de l'introduction au droit*, ediția 2, Ellipses, 2018, pp. 120-121; C. Puigelier, *Dictionnaire juridique*, ediția 2, Bruylant, 2017, nr. 4511-4514; M. Fodor, *Probele în procesul civil*, Editura Universul Juridic, București, 2006, pp. 361-362; Păstrând clasificarea tripartită (după acest criteriu – forța probantă) a prezumțiilor legale, un alt autor (C. Albiges, *Introduction ou droit*, ediția 2, Larcier, 2015, la nr. 413) ne spune că în cazul celor mixte, acestea cu certitudine pot să fie combătute, dar numai prin anumite procedee de probă prevăzute prin lege sau jurisprudență. Insistând aici, un alt autor (A. Ionașcu, *op. cit.*, p. 296) arată: Între aceste două categorii de prezumții legale (relative și absolute) se plasează o categorie intermediară sau mixtă de prezumții legale, care pot fi combătute, dar numai prin anumite mijloace de dovadă sau numai în anumite condiții sau numai de către anumite persoane.

Prezumția tratată de noi aici **este o prezumție simplă, care poate să fie combătută prin orice alt mijloc de probă legal**. Această concluzie rezultă cel puțin din interpretarea coroborată a sintagmei „*până la proba contrară*” [din art. 357 alin. (2) C. civ.] cu dispozițiile art. 343 C. civ. și art. 309 alin. (1) și alin. (4) pct. 1 C. pr. civ., dar și cu principiul libertății de probă a faptelor juridice.

În continuare, înainte de alte dezvoltări, ne apare important să insistăm pe înțelegerea mecanismului de funcționare al prezumțiilor.

Astfel, la nivel general/teoretic prezumția legală reprezintă consecința pe legea o trage dintr-un fapt cunoscut spre a stabili un fapt necunoscut.

Mai laic și simplu afirmat (pentru comprehensiunea acestui mecanism) poate ar trebui să observăm *ab initio* că **prezumția provine din „a prezuma”, iar de aici că această „prezumare” naște prezumția**. Cu alte cuvinte, prezumția rezultă **dintr-un mod de raționament**, raționament care permite a deriva/desprinde un fapt (necunoscut) dintr-un alt fapt (cunoscut)⁷.

Pe aceste coordonate, ne putem întreba *in concreto* de ce legiuitorul prezumă (cel puțin până la proba contrară) că toți soții au avut o contribuție egală la dobândirea bunurilor comune cât și la îndeplinirea obligațiilor comune. Considerăm că prezumțiile legale au la bază varii tipuri de raționamente (dar și de motivații). În ciuda diversității acestor raționamente/motivații (de la o anumită prezumție la alta), există esențialmente ceva comun, ca un fir roșu ce le străbate pe toate, **anume că respectiva prezumție este un pretins adevăr plauzibil, că faptul prezumat trebuie acceptat cel puțin ca un adevăr provizoriu**⁸.

Astfel, fundamentându-se pe un melanj de raționamente/motivații, cum ar fi de pildă:

- egalitatea soților în fața legii, care izvorăște inclusiv din principiul egalității dintre femei și bărbați⁹;
- percepția/concepția asupra instituției căsătoriei și asocierea profundă a acesteia cu conceptul de familie, familia fiind considerată nucleul de bază al societății;
- îndatoririle și obligațiile reciproce/simetrice impuse soților pentru asigurarea trăinicieii vieții de cuplu/familie (respectul, fidelitatea, sprijinul moral și material, gospodărirea împreună, contribuția la cheltuielile căsătoriei);
- considerarea soților ca fiind (până la proba contrară) de bună-credință și astfel implicit că aceștia își execută întocmai îndatoririle și obligațiile ce le revin;
- cunoașterea izvorâtă din familiaritatea cu experiența umană, în sensul în care în majoritatea cazurilor¹⁰ două persoane ce în mod liber consimt să se căsătorească vor contribui într-adevăr, pe

⁷ Mult mai sofisticat afirmat (a se vedea D. Walton, *Burden of proof, presumption and argumentation*, Cambridge University Press, 2014, p. 1): O prezumție reprezintă un *device* folosit în dreptul probator pentru a permite ca o afirmație să fie luată în considerare ca mijloc de probă într-un caz, chiar dacă argumentul care susține acea afirmație nu este suficient de puternic pentru ca aceasta să îndeplinească un pretins standard de probă. Din această definiție a ceea ce este o prezumție, vom putea vedea deja că prezumția este legată de sarcina probei în raționamentul probatoriu legal. Sarcina probei stabilește un standard pentru ceea ce trebuie considerată o dovadă în raționamentul probatoriu legal. Este un *device* folosit pentru a face posibil într-un litigiu să se ajungă la o decizie pentru o parte sau alta a unui caz contestat, chiar dacă toate faptele cauzei pot să nu fie cunoscute, iar pentru diferite motive s-ar putea să nici nu fie cunoscute vreodată.

⁸ Într-un cadru ideatic apropiat celui susținut de noi s-a afirmat (N. Rescher, *Presumption and the practices of tentative cognition*, Cambridge University Press, 2006, p. 3): Este clar că sunt diferite tipuri de raționamente. Anumite sunt chestiuni de conveniență procedurală *a priori* sau bună-cuviință (e.g. că cineva este nevinovat până se dovedește contrariul); altele sunt ghidate empiric prin susținere probatorie (e.g. că cineva care lipsește de mai mult de șapte ani este decedat). Cu toate acestea, indiferent de *fundamentarea* lor, funcționarea operativă a prezumțiilor este în mod substanțial aceeași. În toate cazurile, o prezumție este o *plausible pretender to truth* (plauzibilă pretendentă la adevăr), a cărei *credentials* (certificări) s-ar putea foarte bine să se dovedească insuficiente, un alergător într-o cursă pe care s-ar putea să nu o câștige; Asociind, de asemenea, mecanismul prezumției cu conceptul de adevăr (chiar dacă, oarecum, dintr-o altă perspectivă) un alt autor a afirmat că: acest mecanism este în general utilizat pentru a facilita acțiunea în justiție atunci când dovada este imposibilă sau deosebit de dificil de adus și când există, totuși, șanse mari ca ceea ce solicitantul afirmă să fie adevărat: se va prezuma că ceea ce a zis este adevărat – A. Jérôme, *op. cit.*, p. 120.

⁹ Reamintim aici art. 5 din Protocolul nr. 7 la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care sub titlul „Egalitatea între soți” reține mai departe: Soții beneficiază de egalitate în drepturi și în responsabilități cu caracter civil, între ei și în relațiile cu copiii lor referitor la căsătorie, pe durata căsătoriei și în momentul desfacerii acesteia (...); A se vedea, de asemenea, art. 258 alin. (1) C. civ. și art. 16 din Constituția României.

¹⁰ Uneori, prezumția legală este mult mai ușor de creat/statuat (implicit mai ușor de acceptat și înțeles de către destinatarii săi) când raționamentul/motivația care susține afirmația ce urmează să fie luată în considerare ca mijloc de probă este foarte

parcursul căsătoriei lor, în raport cu mijloacele fiecăruia, la dobândirea bunurilor comune, cât și la îndeplinirea obligațiilor comune;

– dezideratul de a realiza o anumită unitate și previzibilitate a jurisprudenței în această materie/problematică juridică;

– și nu în ultimul rând, asigurarea unei mai bune administrări a actului de justiție, o justiție chiar mai facilă, mai pragmatică, inclusiv pe palier economic, prin minimizarea costurilor și maximizarea beneficiilor judiciare¹¹:

legiuitorul român a putut ajunge la prezumția aici în discuție, prezumție pe care a normat-o apoi în textul art. 357 alin. (2) C. civ.¹²

3. Sarcina probei, obiectul probei, răsturnarea prezumției și alte chestiuni de ordin practic

Este incontestabilă că cel care dorește să răstoarne, să combată o anumită prezumție legală îi revine și sarcina probatorie aferentă. Pe acest fir ideatic, s-a afirmat uneori că prezumția este și un mijloc de deplasare a sarcinii probei. Totuși, reprezintă (să o numim cât mai elegant) o scăpare de condei afirmația că beneficiarul unei prezumții legale este exonerat plenar de sarcina probatorie, că pe umerii săi nu apasă nicio obligație de a dovedi ceva în legătură cu respectiva prezumție. Personal ne apare cumva *sine qua non* că cel care se prevalează de o prezumție legală va trebui să dovedească (*minimum minimorum*) că respectiva prezumție este incidentă în concretețea cauzei pendinte. În formularea unui clasic al dreptului francez: Nu este exact a spune că cel care invocă o prezumție legală nu are absolut nimic a proba. Va trebuie să stabilească că se găsește în poziția de a invoca prezumția legii (...) nu este nevoie să justifice exactitatea prezumției legale, ci să se constate în prealabil faptele de care prezumția se atașează¹³.

Concret, ce trebuie să dovedească partea care se prevalează de prezumția legală regăsită la art. 357 alin. (2) C. civ.? Cu alte cuvinte, care este faptul cunoscut, vecin și conex pe care se întemeiază prezumția legală a egalității contributive a soților, fapt care cade în sarcina probatorie a beneficiarului prezumției? Răspunsul nostru este: **calitatea de soț sub regimul comunității legale în interiorul unui interval de timp dat.**

puternică), găsindu-și susținere/fundament în **majoritatea covârșitoare a cazurilor din cotidian**. Un bun exemplu în acest sens este prezumția de paternitate. Copilul născut sau conceput în timpul căsătoriei are ca tată pe soțul mamei. Această afirmație (luată în considerare ca mijloc de probă) are un mare corespondent în realitatea de zi cu zi. Într-adevăr, în majoritatea covârșitoare a cazurilor soțul mamei este tatăl (biologic) al copilului născut sau conceput în timpul respectivei căsătorii.

¹¹ În multe situații (constatând acest lucru chiar din practica avocațială proprie), ambele părți litigante, foști soți, sunt de acord să li se aplica prezumția egalității contributive, sens în care se salvează timp și se economisesc multe energii și resurse (de pildă, se face inutilă citarea și audierea unor martori, probă cu martori care în caz de disensiune ar fi trebuit administrată). De asemenea, fără a cunoaște despre existența acestei prezumții, mulți foști soți, cumva dintr-un sentiment de echitate, sunt de acord *ab initio* cu stabilirea unor cote-părți egale. Nu în ultimul rând, sunt nu puțini foști soți care deși consideră că ar fi îndreptățiți la obținerea unei cote-părți superioare, când află despre existența prezumției aici în discuție renunță la astfel de pretenții, pretextând că nu dețin probele necesare în combatere.; S-a afirmat chiar (N. Rescher, *op. cit.*, p. 52) că: rațiunea prezumțiilor este în cele din urmă pragmatică (...) că prezumția este, în final, un mecanism practic a cărui rațiune de validare se găsește în ordinea considerațiilor pragmatice. Că, desigur, nu este nimic sacrosant în legătură cu rezultatul unei astfel de proceduri. [Este] alegerea căii de ieșire cea mai ușoară (...) dar clar cel mai eficient mod de a înțepe. De la acest nivel elementar al prezumțiilor procedăm prin a face ceea ce vine natural.

¹² A fost bine punctat la nivel general că: Fiecare prezumție este bazată pe un anumit set de fapte asociate cu legile stabilite, logica, raționamentul sau drepturile individuale. A se vedea T. Kanti Saha, *Textbook on Legal Methods, Legal Systems & Research*, Universal Law Publishing, 2010, p. 141.; Interesant pe acest subiect este și următorul paragraf/considerent regăsit în dec. nr. 5/2018 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept (publicată în M. Of. nr. 186/28.02.2018): Cu referire punctuală la prezumțiile legale, ele se întemeiază pe observația, mai mult sau mai puțin exactă, a faptelor sociale, pentru că, în realitate, toate prezumțiile legale sunt prezumții simple, ale omului, verificate în practică și, prin voința legiuitorului, generalizate, sistematizate și impuse judecătorului, așa încât nu pot regla și nu pot induce existența unor stări neverificabile în realitatea socială.

¹³ E. Bonnier, *Traité théorique et pratique des preuves en droit civil et en droit criminel*, Paris, 1888, p. 676; în sens asemănător, un clasic al dreptul românesc (A. Ionașcu, *op. cit.*, pp. 291-292) a consemnat: Căci partea respectivă are totuși sarcina de a dovedi faptul vecin și conex pe care se întemeiază prezumția legală, sarcină care este mai ușoară, sau chiar foarte ușoară, dar care nu mai puțin rămâne o sarcină a părții.

În jurisprudență (a se vedea Tribunalul Vrancea, dec. nr. 391/06.06.2019¹⁴) s-a stabilit că: „Prezumția legală a egalității de contribuție la dobândirea bunurilor comune în timpul căsătoriei stabilită de art. 357 alin. (2) C. civ. este aplicată de instanță potrivit art. 328 C. pr. civ., însă foștilor soți le este permis să facă proba contrară.

Reclamanta (...) a pretins o cotă de contribuție de 95% pentru sine și de 5% pentru pârâtul (...), iar pârâtul nu a invocat contrariul și nici nu a administrat vreo probă. Cu toate acestea, considerăm că **prezumția legală relativă de egalitate de contribuție acționează în favoarea pârâtului, chiar dacă acesta nu o invocă, până la dovada contrară (s.n.)**”.

Apreciem deplin legală această hotărâre, chiar dacă *prima facie* ne contrazicem anumite idei anterioare. Nu este cazul de așa ceva, deoarece prezumția legală (refragabilă/*juris tantum*) regăsită la art. 357 alin. (2) C. civ. devine activă practic în orice litigiu în care se solicită stabilirea cotelor soților la dobândirea bunurilor comune și/sau la îndeplinirea obligațiilor comune. Această prezumție devine activă („acționează” în formularea instanței) chiar și atunci când pârâtul, într-un astfel de litigiu, rămâne într-o deplină pasivitate (nu se prezintă în instanță și nu-și exprimă nicio poziție procesuală). Justificarea/explicația stă în aceea că reclamantul însuși a pus *ab initio* în dezbatere (prin investirea aferentă a instanței de judecată) incidența prezumției egalității contributive a soților. Mai mult chiar, prin susținerile factuale și înscrisurile acompaniatoare (oricât de heteroclit ar suna) reclamantul a probat inclusiv calitatea de soț a pârâtului sub regimul comunității legale, într-un interval de timp dat/concret.

Dezvoltând puțin pe seama jurisprudenței imediat mai sus reproduse, considerăm că prezumția legală în discuție „acționează” chiar și atunci când ambii soți solicită stabilirea unor cote diferențiate (bunăoară reclamantul solicită o cotă de 3/4 vs. 1/4 cota pârâtului, iar pârâtul solicită exact opusul). Într-o astfel de situație, dacă instanța va considera că probele aduse de către fiecare parte nu au fost suficiente de convingătoare pentru a răsturna prezumția egalității contributive, atunci va putea stabili o cotă de 1/2 aferentă fiecăruia, o astfel de soluție neputând fi calificată ca o *plus, minus* sau *ultra petita*¹⁵.

Continuându-ne prezentarea practică, trimitem la următoarea decizie de speță (**dec. civ. nr. 465/12.05.2016 a Tribunalului Olt¹⁶**), care ne-a lăsat o impresie foarte neplăcută grație și următoarei statuări: **„Pentru aprecierea contribuției soților la dobândirea bunurilor comune, instanțele de judecată nu trebuie să pornească de la premisa contribuției egale a soților la dobândirea bunurilor comune (s.n.)**, ci trebuie să administreze probe pentru lămurirea acestui aspect, o cotă egală urmând a se stabili doar atunci când nu există elemente din care să rezulte o contribuție diferită”.

Eroarea fundamentală a instanței a constat aici în neobservarea aspectului că contribuția egalitară a soților (la dobândirea bunurilor comune, cât și la îndeplinirea obligațiilor comune) reprezintă o veritabilă prezumție legală, ci nu doar o „premisă” (corect premisă, premisa reprezentând fiecare dintre propozițiile inițiale ale unui raționament, din care se deduce concluzia). De altfel, nicăieri în cuprinsul întregii decizii Tribunalul Olt nu a folosit vreodată termenul de prezumție, ceea ce ne confirmă cu și mai mare forță unde s-a regăsit „germenul” erorii. Cu alte cuvinte, neconștientizând și/sau neasimilând această contribuție egalitară a soților cu conceputul de prezumție legală, implicit magistrații cauzei au omis observarea art. 328 C. pr. civ. și în consecință au făcut practic inaplicabile efectele prezumției legale pe tărâm probatoriu.

Să punem în paralel hotărârea judecătorească din paragraful anterior cu imediat reprodusa (Tribunalul Prahova, dec. civ. nr. 60 din 23 ianuarie 2019¹⁷): „Potrivit art. 357 alin. (2) C. civ., la partaj se determină mai întâi cota-parte ce revine fiecărui soț, pe baza contribuției (...) se prezumă că soții au avut o contribuție egală. Prin urmare legiuitorul a instituit o prezumție relativă că soții au contribuit în mod egal la dobândirea bunurilor comune. Efectul acestei dispoziții este că în cazul în care se susține de către unul dintre ei că are o cotă majorată, aceasta trebuie dovedită. La fel este și în

¹⁴ <https://www.jurisprudenta.com/jurisprudenta/speta-15atm8t1/>.

¹⁵ Într-o decizie de speță (Jud. Bistrița, sent. civ. nr. 9736/04.11.2014, consultată pe <https://legeaz.net/spete-civil-2/partaj-bunuri-comune-lichidare-regim-9736-2014>) s-a reținut corect: Faptul că niciunul dintre foștii soți nu a indicat o contribuție egală nu determină instanța să rețină alte cote de contribuție, deoarece prezumția de egalitate operează în temeiul legii și dacă soții pretind alte cote de contribuție trebuie să răstoarne această prezumție.

¹⁶ <https://www.legal-land.ro/partaj-aprecierea-contributiei-sotilor-la-dobandirea-bunurilor-comune/>.

¹⁷ <http://www.rolii.ro/hotarari/5d97f71ee49009e408000186>.

cazul în care într-un dosar având ca obiect partajul la cererea creditorului, soții sau foștii soți convin asupra unor cote de contribuție diferențiate. Soluția este logică și împiedică astfel fraudarea drepturilor creditorilor”. Această excelentă decizia ne oferă aici și o naturală trecere spre următoarea interesantă chestiune practică.

Astfel, ne întrebăm dacă prezumția regăsită la art. 357 alin. (2) C. civ. va putea să facă (în mod direct sau indirect) obiectul unei convenții legale între soți/foștii soți. Cu alte cuvinte, dacă soții/foștii soți vor putea legalmente ca prin înțelegerea lor să înlăture totalmente aplicarea prezumției aici în discuție ori fie doar să-i modifice/restrângă cumva efectele. Răspunsul nostru: astfel de convenții sunt izbite de nulitate absolută, fiind contrare regimului comunității legale și incompatibile cu regimul comunității convenționale (a se vedea art. 359 C. civ.). Totuși, a nu rămâne din cele imediat anterioare cu ideea greșită că soților/foștilor soți le este pur și simplu interzis *ab initio* ca prin bună învoială să-și stabilească cota-parte. Astfel, lichidarea comunității/partajul pe cale convențională este incontestabil permis. **Ceea ce este interzis *ab initio* este ca stabilirea acestor cote părți (în cadrul lichidării comunității/partajului pe cale convențională, dar și pe cale judiciară) să se facă cu violarea, cu nerespectarea dispozițiilor art. 357 alin. (2) C. civ.** Un scurt dar revelator examen jurisprudențial credem că va aduce lumină într-o problematică deloc facilă:

■ Într-o decizie de referință și rămasă în continuare de actualitate (chiar dacă a fost pronunțată sub imperiul C. fam.), Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția civilă, prin dec. nr. 2643 din 18 iunie 2003¹⁸ a statuat că: „Referitor la mărturisirea judiciară se impune a se distinge după cum aceasta constituie un fapt probator, caz în care urmează a fi privită ca valabilă sau reprezintă, ca în speță, o renunțare parțială sau totală la comunitatea de bunuri, situație în care mărturisirea nu poate fi considerată decât nulă pentru că ea este contrară prevederilor art. 30 C. fam. Mai mult, s-a apreciat că, în cazul în care mărturisirea reprezintă o fraudă la lege sau la dreptul terților, întrucât unul din soți recunoaște unor bunuri comune calitatea de bunuri proprii ale celuilalt soț, pentru a le sustrage de la executarea silită, ca urmare a condamnării pentru săvârșirea unei infracțiuni, o atare mărturisire nu poate fi considerată decât nulă (...). În cauză, este fără putință de tăgadă că, mărturisirea judiciară obținută în cursul judecății prin interogatoriul luat părâtului M.C., a avut ca scop fraudarea drepturilor creditorului M.R.D. deoarece nu s-a administrat nici o altă probă care să confirme cota de contribuție a reclamantei la dobândirea bunurilor comune în procent de 90%. Față de cele ce preced, recursul în anulare se privește ca fondat și urmare a fost admis, s-a casat sentința Judecătoriei (...) cu consecința reluării judecății și a refacerii partajului judiciar în vederea stabilirii, pe baza de dovezi, a contribuției fiecărui soț la dobândirea bunurilor comune”.

■ Judecătoria Slatina, prin sentința civilă nr. 496/27.01.2010¹⁹, a statuat excelent, printr-o motivare rămasă de actualitate și sub imperiul noului C. civ. că: «Potrivit dispozițiilor art. 30 alin. (2) C. fam. convențiile contrare comunității matrimoniale sunt prohibite de lege, fiind lovite de nulitate absolută. Se constată că în cauză, prin modalitatea de formulare a cererii, reclamantul a urmărit restrângerea comunității de bunuri, ceea ce contravine dispozițiilor menționate. Astfel, declarația unilaterală a unuia dintre soți prin care recunoaște că anumite bunuri, neexceptate de la comunitate prin art. 31 C. fam., ar aparține în exclusivitate celuilalt soț, se încadrează în noțiunea de convenție contrară comunității matrimoniale și este interzisă de lege (Tribunalul Suprem, Secția civilă, decizia nr. 850/1978). De asemenea, s-a apreciat ca fiind contrară comunității declarația unilaterală prin care s-ar „mărturisi” inexistența vreunei contribuții la achiziționarea unor bunuri dobândite în timpul căsătoriei. Față de cele ce preced, constatând că reclamantul nu a solicitat partajarea întregului imobil-bun comun dobândit în timpul căsătoriei, ci doar a unei cote ideale de 2/3, cu care părâta a fost de acord, împrejurare de natură a încălca interdicția prevăzută de art. 30 alin. (2) C. fam., instanța va admite excepția inadmisibilității invocată din oficiu și va respinge cererea reclamantului, ca fiind inadmisibilă».

¹⁸http://www.euroavocatura.ro/jurisprudenta/599/Bunuri_comune_Imparteala_Stabilirea_contributiei_sotilor_la_dobandirea_bunurilor_numai_pe_baza_marturisirii_sotului_urmarit_de_creditori.

¹⁹http://www.euroavocatura.ro/jurisprudenta/1327/Partaj_bunuri_comune_Conventie_contrara_comunitatii_matrimoniale.

■ În fine, Curtea de Apel București, Secția a III-a civ., dec. nr. 156/2010²⁰ a reținut cu justețe că: Din categoria actelor juridice contrare comunității fac partea acelea prin care s-ar micșora sau suprima masa bunurilor comune. Potrivit concepției unanim acceptată în practica judiciară și în literatura de specialitate sunt lovite de nulitate absolută în temeiul acestui text de lege nu numai convențiile prin care soții ar stabili un alt regim juridic, ci și declarațiile unilaterale prin care s-ar mărturisi” în timpul căsătoriei contribuția exclusivă a unuia dintre soți la achiziționarea unui bun. Legea privește mărturisirea atât ca pe un mijloc de probă prin care o parte confirmă existența unui fapt pe care partea adversă își întemeiază o pretenție sau o apărare, cât și ca pe un act juridic, deoarece acea confirmare este de natură să producă împotriva autorului ei consecințe juridice.

Prezumțiile legale se caracterizează nu doar prin numărul lor limitat, cât și prin aceea că sunt de strictă interpretare. De altfel, cele două trăsături merg mână în mână. Practic, aceasta se traduce prin aceea că fiind creația exclusivă a legiuitorului, prezumțiile legale vor putea ființa și acționa doar în prezența unui text normativ expres care le consacră astfel și doar în limitele, în granițele **voit** restrânse ale aceluia text legal. Pe aceste coordonate, interpretului legii îi este totalmente interzis să extindă prezumție legală la situații similare/apropiate, indiferent cât de justă/echitabilă această extindere ar părea și indiferent cât de logic și natural ar fi să aplice argumentele *a fortiori* sau *a pari*. O aplicațiune excelentă pe această temă a strictei interpretări a realizat Judecătoria Oradea, prin sentința civilă nr. 1795 din 13 februarie 2014²¹: „Având în vedere că, în cazul concubinilor nu se aplica dispozițiile art. 30 din Codul familiei privind comunitatea de bunuri, în cazul acestora este necesar să se dovedească contribuția fiecăruia la dobândirea fiecărui bun în parte, precum și cota în care acesta a contribuit. Presumțiile care există în cazul comunităților de bunuri ale soților nu-și găsesc aplicabilitatea în cazul concubinilor, astfel că cel care pretinde partajarea trebuie să-și dovedească efectiv contribuția sa. În consecință, din probatoriul administrat în cauză, instanța va aprecia o contribuție a reclamantului de 90% la achiziționarea apartamentului, apreciind contribuția pârâtei la 10%, luând în considerare și argumentele ce preced (...)”.

Totuși, nu mereu întâlnim astfel de hotărâri valoroase. Cel puțin în practica proprie ne-a fost dat să vedem în rândul anumitor magistrați un fel de comoditate intelectuală și un pragmatism profesional dus la extrem, când (bunăoară) concubinii au fost rapid „împachetați” cu o contribuție egalitară. Iată o astfel de statuare: „Având în vedere că părțile au efectuat lucrările în timpul concubinajului prin contribuție comună, luând în considerare și munca prestată de către reclamant în gospodărie, dar și de pârâtă, care a făcut pentru reclamant și menajul mai bine de 3 ani, instanța apreciază că cei doi au contribuit în mod egal la îmbunătățirile aduse imobilului proprietatea pârâților” – Judecătoria Lipova, sentința civilă nr. 318/02.06.2022 (nepublicată).

Când este vorba despre un concubinaj urmat de căsătorie, de obicei în practică instanțele nu mai fac (deși legalmente ar trebui să facă) o clară delimitare și o analiză specifică între perioada concubinajului, pe de o parte, respectiv perioada căsătoriei, pe de altă parte. Lucrurile sunt cumva amalgamate, iar îndeobște cota-parte stabilită pentru dobândirea bunurilor comune în timpul căsătoriei va fi aceeași (ca fracție/procent) cu cota stabilită pentru dobândirea bunurilor din timpul concubinajului.

Două decizii de speță vor reliefa credem, în mod revelator, haosul și aleatoriul jurisprudențial (cel puțin pe această problematică):

■ Tribunalul Arad, prin dec. civ. nr. 231 din 28 martie 2019²² a statuat: Atât reclamanta cât și pârâtul (...) confirmă faptul că lucrările de bransament la scurgere (amenajare a băii) au fost efectuate de cele două părți înainte de căsătoria acestora (...). Or, în opinia instanței de apel, faptul că aceste lucrări au fost efectuate în perioada de concubinaj a reclamantei cu pârâtul (...) nu prezintă nicio relevanță juridică câtă vreme, atât doctrina cât și jurisprudența în materie, admit că în situația unui concubinaj de lungă durată urmat de căsătorie, bunurile dobândite înainte de căsătorie pot fi asimilate celor ce (anonimizare în sursa consultată – *s.n.*; dar s-a relevat: sunt dobândite în timpul comunității) legale.

²⁰ <https://legeaz.net/spete-civil-minori-familie/partaj-bunuri-comune-jurisprudenta-156-2010-wl5>.

²¹ <http://www.rolii.ro/hotarari/58a069b8e49009a83b0006c8>.

²² <http://www.rolii.ro/hotarari/5ccceffae490092017000031>.

■ Tribunalul Cluj, dec. civ. nr. 413/A/10.06.2016²³ a decis în totală contradicție cu cele de mai sus astfel: Nu pot fi reținute susținerile apelantei în sensul că jurisprudența ar fi statuat constant în sensul că atunci când concubinajul este urmat de căsătoria părților, bunurile dobândite de unul dintre ei devin bunuri comune, ci faptul că în jurisprudență s-a decis că viitorii soți pot conveni că un imobil construit pe numele unuia dintre ei, dar cu contribuția ambilor, să intre în regimul comunității de bunuri la data căsătoriei, situație în care nu se regăsesc părțile din prezenta cauză. În raporturile patrimoniale dintre concubini sunt aplicabile dispozițiile din dreptul comun, care reglementează proprietatea pe cote părți, or instanța în prezenta cauză a fost investită cu cererea formulată de către reclamantă prin care se solicită stabilirea calității de bun comun al imobilului.

Am ajuns, iată, la ultima chestiune practică pe care dorim să o tratăm aici, chestiune care implică într-adevăr unele ramificații. Dar înainte de a ajunge la acestea, „trunchiul” problematicii ar fi acesta: Doresc să combat prezumția regăsită la art. 357 alin. (2) C. civ. Ce trebuie să probez, cum anume și la ce nivel/standard probatoriu pentru a reuși să răstorn evocata prezumție?

Am explicat anterior că fiind în prezența unei prezumții legale simple, vom putea să combatem prezumția regăsită la art. 357 alin. (2) C. civ. prin orice mijloc de probă, având practic sarcina de dovedi contrariul. Dar care este obiectul probei contrare? Excelent se exprimă aici unul dintre giganții dreptului francez/belgian, François Laurent²⁴: Faptul litigios poate să fie stabilit printr-o probă legală care, dacă este făcută, prevalează asupra prezumției legii. **Astfel, nu ne este admis a dovedi că legiuitorul s-a înșelat, trăgând o falsă consecință dintr-un fapt cunoscut la un fapt necunoscut; noi nu atacăm aici raționamentul, noi atacăm proba care rezultă din prezumție (s.n.).**

Conchizând aici, va trebui să atac proba care rezultă din prezumția regăsită la art. 357 alin. (2) C. civ., adică proba care dovedește o contribuție egalitară a soților la dobândirea bunurilor comune și la îndeplinirea obligațiilor comune.

Mai departe, va trebui să răspundem întrebării care anume este standardul probei în materie civilă. Întrebarea este mult mai dificilă decât pare, iar deloc întâmplător dacă orice jurist (chiar și un neinițiat) va putea răspunde fără șovăire care este standardul în materie penală, nu același lucru se va întâmpla în materie civilă. Astfel, unii au spus că aprecierea probelor în procesul civil român este guvernat de așa-numitul sistem mixt sau electric, un sistem care combină sistemul intimei convingeri a judecătorului cu unele probe formale²⁵. Alți doctrinari-practicieni s-au exprimat astfel²⁶: Pentru a limita libertatea absolută a instanței de apreciere a probelor, s-au adoptat „standarde de apreciere a probelor”, **printre care cel al „preponderenței probelor”, folosit, de regulă, în procesele civile (s.n.)**, și „standardul probei dincolo de orice dubiu rezonabil”, adoptat în materie penală, care presupune, pentru o soluție de condamnare, probe care să creeze judecătorului, care admite existența unui dubiu, convingerea că acesta nu depășește limitele rezonabile și că acuzația a fost dovedită.

Personal considerăm că indiferent ce categorii, taxonomii și denumiri mai mult sau mai puțin sofisticate am folosi, standardul sub care instanțele civile române trebuie să evalueze probele (implicit standardul pe care tu parte litigantă civilă trebuie să-l atingi pentru a convinge instanța de realitatea unui fapt litigios), necesită un raționament și o poziționare (să-i spunem astfel) de genul: **este mai probabil decât improbabil**. Insistăm pentru o și mai mare claritate. Astfel, în *common law*, standardul probei în materie civilă este cunoscut sub denumirea de balanța probabilităților (*balance of probabilities*, în Regatul Unit/UK), iar în Statele Unite/US același standard poartă denumirea preponderența dovezilor (*preponderance of evidence*).

²³ <https://www.avocatura.com/speta/52768/partaj-bunuri-comune-lichidarea-regimului-matrimonial-tribunalul-cluj.html>.

²⁴ F. Laurent, *Cours élémentaire de droit civil*, t. 3, Bruxelles & Paris, 1887, p. 161.

²⁵ A se vedea M. Fodor, *op. cit.*, pp. 69-74; analizând actualul art. 264 C. pr. civ., reputatul autor I. Leș (în *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*, vol. I, Editura C.H. Beck, București, 2011, p. 405) ne spune că textul comentat a adoptat un sistem mixt, aprecierea probelor realizându-se în mod liber, potrivit convingerii judecătorului, în afara cazului în care legea stabilește puterea lor doveditoare. Totuși, mai departe, autorul vine cu o excelentă și esențială clarificare: **Libera apreciere nu este un concept abstract și nici nu poate fi asimilată cu arbitrariul judecătoresc. Cu alte cuvinte, libera apreciere a judecătorului nu poate fi privită în afara probatorului administrat în cauză. Ea nu poate fi privită ca un drept discreționar al judecătorului de a pronunța o soluție contrară probelor administrate, sub pretextul că legea îi conferă dreptul de a dispune potrivit convingerii sale (s.n.).**

²⁶ C.-C. Șoica-Duma, *Aprecierea probelor din perspectiva noilor reglementări*, în Pro Lege nr. 1/2017, p. 158.

În esență, balanța probabilităților/preponderența dovezilor este orice peste 50%, orice care depășește jumătatea. Totuși, acest standard nu trebuie interpretat într-o manieră strict matematică. Calitativul va prevala asupra cantitativului (de pildă, în van vor testa zeci de martori că numitul X nu a fost într-un anumit loc la un anumit moment, când o cameră de supraveghere publică îl surprinde cu acuratețe pe X ca fiind prezent exact în locul și la momentul respectiv). Practic, standardul în discuție înseamnă că o instanță este satisfăcută că un eveniment/fapt a avut loc atunci când, din ansamblul probelor, apariția, intervenirea aceluși eveniment/fapt a fost „*more likely than not*” (adică: mai probabil decât nu; mai posibil decât imposibil; mai sigur decât nesigur)²⁷.

Raportat la cele expuse în paragraful imediat anterior, ne putem întreba dacă cel care urmărește să răstoarne prezumția legală regăsită la art. 357 alin. (2) C. civ. va trebui să atingă nu știu ce standard *sui-generis* sau vreunul dintre standardele de probă comune. Studiind jurisprudența în materie, putem afirma că am găsit zeci de decizii de speță (ale unor instanțe de grade și jurisdicții extrem de variate) care conțineau următorul considerent identic: „operează prezumția că ambii soți au contribuit deopotrivă în mod egal la dobândirea bunurilor, **prezumție care însă poate fi răsturnată cu ajutorul unor probe convingătoare** (s.n.) din care să rezulte că aportul unuia din soți a fost mai mare decât al celuilalt²⁸”.

Pentru a fi și pe această chestiune foarte practici și aplicați vom afirma: ne apare de bun simț, de logică materială și juridică elementară că pentru a răsturna/combate o prezumție legală este necesar să aduci niște probe convingătoare (adică concludente, hotărâtoare, edificatoare, solide, grăitoare). Raționamentul legiuitorului și proba (prin prezumție) pe care o creează/instituie vor trebui privite cu respectul și însemnătatea aferentă, neputând să fie trivializate. Astfel, pare din acest cadru ideatic că standardul de probă (pentru combaterea prezumției) este mai ridicat decât acel orice peste 50%, decât acel „*more likely than not*”. În următorul paragraf vom observa *in concreto* inclusiv ce aspecte/împrejurări au fost reținute în practică ca având greutatea și puterea de convingere a răsturna prezumția aici în discuție. Dar până la acestea, vom conchide prin a afirma că ori de câte ori ansamblul probator administrat în cauză va ridica magistratului un anumit dubiu, îndoială, incertitudine, atunci *a fortiori* va

²⁷ În analizele de drept comparat s-a afirmat: ca în cazul majorității prezumțiilor legale din statele de drept civil, standardul balanței probabilității conține aceeași idee de dovadă. O prezumție *iuris tantum* (adică prezumțiile care pot fi combătute) ca mijloc de probă a unui fapt este aplicată dovezilor faptelor care apar în mod normal în circumstanțele de zi cu zi, la ceea ce se întâmplă în general. Rezultatul ajunge aproape de balanța probabilităților (...). În concluzie, pare că metodele de apreciere a probelor în jurisdicțiile de *common law* sunt similare și nu identice cu metodele de apreciere a probelor în jurisdicțiile de drept civil. Preponderența dovezilor, la fel ca standardul civil de apreciere, încearcă să găsească o cale rezonabilă de a face față incertitudinii factuale, și să găsească suficiente argumente persuasive pentru a lua un fapt ca dovedit sau nu. – În acest sens și pentru dezvoltări a se vedea V. Rijavec, T. Keresteš, T. Ivanc (ed.), *Dimensions of Evidence in European Civil Procedure*, Wolters Kluwer, 2016; poate nu este inutil a preciza aici că și standardul de probă din materie penală, acel dincolo de orice îndoială rezonabilă (*beyond a reasonable doubt*), este tot o creație de *common law*, de unde a fost important inclusiv de către legiuitorul român. O instanță elevată [C. Ap. Ploiești, dec. pen. nr. 58 din 25 ianuarie 2018 (consultată pe <https://www.legal-land.ro/trafic-de-influenta-achitare-standardul-probei-materie-penala/>)] a afirmat-o și expres: **Codul de procedură penală a preluat standardul de probă din *common law* în ceea ce privește gradul de convingere al judecătorului (...)**. Apoi, delectând cititorii în corpulul hotărârii pronunțate chiar și cu trimiteri la jurisprudența anglo-saxonă. Se pare [consultând noi pe James Q. Whitman, *The Origins of Reasonable Doubt*, Yale University Press (2008)] că „actul de naștere” al acestui standard, al acestei doctrine, a fost identificat într-un proces din anul 1782 desfășurat la Old Bailey Londra (Instanța Penală Centrală/Supremă din Anglia și Țara Galilor) în care judecătorul a întrebat jurații „*have you any reasonable doubt?*” (aveți vreun dubiu rezonabil).

²⁸ Cu titlu exemplificativ: Trib. Iași, dec. nr. 2219/19.09.2011; Jud. Brăila, sent. civ. nr. 2016/26.04.2021; Trib. Argeș, dec. civ. nr. 2198/29.09.2020; Trib. Teleorman, dec. civ. nr. 98/03 februarie 2021; Trib. Maramureș, dec. civ. nr. 29/A/23.01.2018; Trib. Bistrița-Năsăud, dec. civ. nr. 10/R/11.02.2016; Trib. Dolj, dec. nr. 887/18.04.2017. Toate aceste decizii au fost consultate pe site-ul [rolii.ro](http://www.rolii.ro) la: <http://www.rolii.ro/hotarari/588ed8a4e490093c0e00376c>
<http://www.rolii.ro/hotarari/6142a54ae49009300d000031> <http://www.rolii.ro/hotarari/5fa21999e490097020000048>
<http://www.rolii.ro/hotarari/604c2bb4e49009341400002a>
<http://www.rolii.ro/hotarari/5a922a13e49009ecde00004e>
<http://www.rolii.ro/hotarari/58938d79e490097028000bcd>
<http://www.rolii.ro/hotarari/597811c4e490097c2300093c>.

Aceste decizii ne apar mult mai echilibrate, mult mai raționale decât următoarea (Trib. Timiș, 381/A/31.03.2021, consultată pe <http://www.rolii.ro/hotarari/608cb45ee49009141c000047>), în care lucrurile sunt duse la extrem, absolutizare, răsturnarea prezumției fiind aproape de o *probatio diabolica*. Iată statuarea la care ne referim: „Pentru a se reține o contribuție diferențiată, părțile trebuiau să probeze pe întreaga durată a căsniciei contribuția majoritară a unuia dintre soți sub toate aspectele, adică inclusiv în natură, căci altfel s-ar putea compensa și egaliza chiar și contribuția pecuniară cu una în natură”.

trebui să păstreze prezumția egalității contributive a soților, să o prezerve de atacul celui care a dorit să o facă inaplicabilă.

Considerăm a fi un bun punct de pornire pentru următoarea noastră discuție reproducerea în extras a următoarei hotărâri (Tribunalul București, Secția a V-a civ., dec. civ. nr. 371 din 24 martie 2010²⁹): „Pe durata căsătoriei, soțul a fost singurul care a obținut venituri, soția recunoscând la interogatoriul administrat în apel faptul că nu a desfășurat vreo activitate remunerată, ocupându-se exclusiv de creșterea și educarea copiilor și treburilor gospodărești. Așa fiind, prezumția de egalitate dedusă din dispozițiile art. 30

C. fam. a fost răsturnată, contribuția soției la treburile gospodărești și creșterea copiilor neputând fi însă determinantă în recunoașterea unei cote egale de contribuție în favoarea sa, în condițiile în care a fost singura activitate desfășurată de aceasta (...)”. Cu motivarea mai sus reprodusă, instanța de control a modificat sentința primei instanțe (care a statuat asupra unei contribuții egalitare a soților) prin stabilirea unor cote diferențiate, respectiv în procent de 70 % pentru soț vs. 30 % pentru soție.

Soluția de aici (cu întreg cadrul ideatic îngemănat) este extrem de greșită, de reprobabilă și de periculoasă. Practic, într-o astfel de viziune, o soție și mamă casnică (pe tot timpul căsătoriei), fie ea și ireproșabilă în munca în gospodărie și pentru creșterea copiilor nu va putea să obțină niciodată o cotă contributivă egalitară, atâta timp ce soțul-tată realizează constant venituri. În această concepție, femeie pleacă din start cu un mare dezavantaj, *a fortiori* atunci când rămânerea ei acasă este rodul înțelegerii soților, este maniera concretă în care respectivii soți hotărăsc cum să se gospodărească împreună și cum să-și împartă sarcinile căsătoriei. Concepția de aici a instanței frânge și eșafodajul juridic al egalității dintre soți, al egalității dintre femeie și bărbat, discriminează pe bază de sex și chiar inhibă/descurajează niște comportamente foarte benefice pentru copiii cuplului (de ce ar mai sta o soție ani de zile acasă să se ocupe de creșterea și educarea minorilor, precum și de munca în gospodărie, dacă în caz de divorț contribuția ei print toate acestea va fi trivializată și minimizată?).

Prin lecția repudierii/condamnării sale, decizia de mai sus ne învață că **niciodată criteriul veniturilor soților nu trebuie să fie prioritizat/absolutizat**³⁰. De asemenea, nu este deloc inutil a reaminti aici că numeroase studii realizate pe piața muncii și statistici Eurostat au relevat că încă se fac (și nu puține și nu insignifiante) diferențieri salariale între sexe, bărbații câștigând (salarial) mai bine decât femeile.

Astfel, cazuistica ne demonstrează că cel care dorește să răstoarne prezumția regăsită la art. 357 alin. (2) C. civ. invocă foarte frecvent acest criteriu al veniturilor superioare prin comparație cu veniturile celuilalt soț. O apărare devenită clasică pentru a contracara acest atac este invocarea (cu sarcina probatorie aferentă) prestării muncii în gospodărie și pentru creșterea și educarea minorilor. Socotim la rândul nostru ca fiind indubitabilă teza/concepția: **munca femeii depuse în gospodărie și pentru creșterea și educarea copiilor constituie o contribuție la dobândirea bunurilor comune**³¹.

²⁹ Apud E. Roșu, D.A.T. Rădulescu, *Dreptul familiei. Practică judiciară*, ediția a 2-a, Editura Hamangiu, București, 2011, pp. 177-180.

³⁰ În formularea jurisprudenței: existența unor venituri inegale nu poate constitui (*per se*/în sine, am adăuga noi pentru o și mai mare claritate) criteriul de diferențiere a cotele de contribuție la masa partajabilă, Trib. Prahova, dec. nr. 590 din 17.11.2011 (consultată pe <http://www.rolii.ro/hotarari/588124d0e490090022001f7a>).

³¹ (...) principiul egalității sexelor și principiul potrivit căruia membrii familiei sunt dator să-și acorde sprijin moral și material. De aceea, soții sunt obligați să contribuie, în raport de mijloacele fiecăruia la cheltuielile căsătoriei. Această contribuție constă nu numai în aporturi bănești și mijloace materiale, ci și în munca prestată efectiv în gospodărie. Regulile de morală care ridică munca femeii depusă în gospodărie la nivelul oricărei alte munci, căci munca fiecărei persoane, oriunde ar fi prestată, este demnă de aceeași prețuire. În acest sens I.P. Filipescu, A.I. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, ediția a VIII-a revăzută și completată, Editura Universul Juridic, București, 2006, p. 59; această teză/concepție a primit până și girul fostului Tribunal Suprem. A se vedea fie doar: T.S. dec. civ., nr. 245 din 26.02.1958 sau dec. civ., nr. 144 din 2.07.1963; a nu limita această teză/concepție doar la soțiile casnice. Susținerea gospodăriei și creșterea copilului **după terminarea programului de lucru/serviciu**, constituie aidoma o contribuție la dobândirea bunurilor comune, astfel cum a statuat C. Ap. București, Secția a III-a civilă și pentru cauze cu minori și de familie, dec. nr. 210 din 05.02.2007, apud M. Paraschiv, *Partajul judiciar. Practică judiciară*, Editura Hamangiu, 2009, pp. 194-198; de asemenea, teza/concepția de aici este aplicabilă și soțului (bărbatului) casnic, chiar dacă în practică sunt rare spre foarte rare situațiile în care (în afara concediului de creștere a copilului) tatăl să rămână în continuare acasă, după expirarea acestui concediu, pentru a se ocupa strict de creșterea/educarea copiilor și munca în gospodărie.

Într-o decizia modernă, Tribunalul Cluj, dec. civ. nr. 10/A/2021³², bine motivată și ancorată în realitatea socială și a vieții de familie s-a stabilit o contribuție egalitară a soților, reținându-se *inter alia* în justificare:

– Apoi, instanța de apel reține că munca în gospodărie și pentru creșterea copiilor, reprezintă incontestabil contribuții indirecte la dobândirea bunurilor comune. Astfel, prin prestarea acestor activități de către unul sau ambii soți, se realizează la nivelul familiei economii pentru sumele care, în cazul prestării acestor activități de către persoane străine, soții ar achita diferite sume de bani contravaloare a prestării de servicii.

– Apoi, nu se poate ignora faptul că avansarea în carieră a apelantului se datorează și sprijinului din partea intimatei, în condițiile în care aceasta s-a ocupat de gospodărie și de copii, iar apelantul a continuat să își desfășoare activitatea profesională. Sub acest aspect, prima instanță a reținut faptul că intima a renunțat la carieră pentru a se ocupa de copii și a-și susține soțul în carieră.

– Apoi, în afară de implicarea intimatei în tot ce a vizat creșterea, îngrijirea și educarea celor două minore, din probatoriul administrat rezultă că aceasta era la fel de implicată și în treburile casnice, fără a beneficia de ajutorul vreunei menajere.

Conchidem acest paragraf cu o decizie inedită din practica proprie, instanța fiind investită aici cu o acțiune complexă de divorț + tăgadă paternitate + partaj/sistare comunitate bunuri comune. În final, Tribunalul Arad prin dec. civ. nr. 313/04.05.2022 (nepublicată) a statuat *inter alia*: „Verificând sentința primei instanțe sub acest aspect, instanța de apel constată că în mod justificat aceasta a reținut o contribuție diferită a soților (65% reclamantul și 35% pârâta – *s.n.*), decurgând în principal din faptul că veniturile reclamantului, augmentate de orele suplimentare prestate, erau mai mari decât cele ale pârâtei. Este adevărat că pârâta se ocupa de gospodărie și minor, însă pe de o parte și reclamantul s-a ocupat de minor, fără – cum s-a dovedit ulterior – să fi datorat întreținere acestuia (s-a constatat, urmare a admiterii tăgădei paternității, că soțul mamei nu era tatăl copilului născut în timpul căsătoriei – *s.n.*), astfel că nici aportul pârâtei în acest sens nu îi poate fi opus reclamantului, iar pe de altă parte reclamantul a făcut majoritatea lucrărilor de investiție cu privire la imobil, fiind ajutat în mai mare măsură de fratele și părinții lui decât de rudele pârâtei.

Oferim la finalul studiului nostru un fel de bază de date privind criteriile/elementele reținute în jurisprudență, care pot conduce la răsturnarea prezumției egalității contributive a soților sau (în funcție de context) la contrabalansarea argumentelor soțului ce atacă prezumția, cu consecință apărării acesteia:

■ Totuși, instanța de fond în mod corect a apreciat că nu trebuie pierdută din vedere **datoria personală a apelantului care a fost stinsă în perioada căsătoriei (...)** precum și împrejurarea că **apelantul este fumător, fiind de notorietate că acest lucru generează costuri personale însemnate**³³.

■ Este de menționat că practica judiciară în materie a statuat în mod constant că **ajutorul oferit de părinți la achiziționarea/dobândirea unui bun se prezumă a fi dat în favoarea copilului lor** și deci reprezintă aportul acestuia la bunurile comune, aport ce trebuie avut în vedere la stabilirea cotei acestuia de contribuție (Tribunalul Suprem, secția civilă, decizia nr. 384/1989, în Dreptul nr. 3/1990, Curtea de Apel Târgu Mureș, secția civilă, decizia nr. 964/2000)³⁴.

■ Tribunalul constată că în speță nu s-a dovedit cu certitudine faptul că pe toata durata căsătoriei **pârâatul ar fi folosit câștigurile obținute din muncă în interes personal (pentru a achiziționa băuturi alcoolice, pentru a participa la jocuri de noroc și a întreține relații extraconjugale)**³⁵.

³² <http://www.rolii.ro/hotarari/6027405de490093c10000055>.

³³ Trib. Arad, dec. civ. nr. 468/ 21.09.2023, nepublicată, care a menținut prezumția egalității contributive, contrabalansând veniturile superioare ale soțului apelant, cuplul neavând copii.

³⁴ Motivarea cu trimiteri jurisprudențiale a Trib. Arad, dec. civ. nr. 317/25.04.2019 (consultată pe <http://www.rolii.ro/hotarari/5ce74d58e49009a80d000032>); Totalmente greșit/nelegal s-a pronunțat aici Trib. Dâmbovița, dec. civ. nr. 7/05.01.2006 (consultată pe <https://legeaz.net/spete-civil/partaj-bunuri-comune-apartament-cumparat-7-2006>): „Tatăl intimatului, chiar dacă ar fi achitat prețul apartamentului cumpărat de soți în timpul căsătoriei, **se prezumă că a înțeles să îi gratifice pe ambii soții (sic! – s.n.)**, câtă vreme nu rezultă din probe o altă situație de natură să răstoarne prezumția relativă de comunitate”. Decizia citată a Trib. Dâmbovița încalcă flagrant art. 31 lit. b) C. fam., text esențialmente identic cu art. 340 lit. a) C. civ.

³⁵ Trib. Brașov, dec. civ. nr. 131/A/04.12.2012 (consultată pe <http://infodosar.ro/speta.php?id=48224>). Deoarece acest comportament al soțului (**constând în folosirea banilor comuni în interes personal**) a fost considerat ca fiind de dată mai recentă

■ Toate aceste aspecte nu pot conduce decât la concluzia ca pârâta nu a contribuit material la dobândirea apartamentului a cărui partajare se solicita **în condițiile în care aceasta nici nu mai locuia cu reclamantul, separația în fapt a soților intervenind din luna septembrie 1972**. Probele administrate de reclamant sunt însă elocvente în sensul contribuției exclusive la dobândirea apartamentului în litigiu, acesta probând plata ratelor³⁶.

■ În ceea ce privește contribuția soților la dobândirea acestora, instanța a constatat că numai pârâtul-reclamant a făcut dovada că a realizat venituri constante din muncă, având serviciu, așa cum dovedește copia xerox a cărții de muncă depusă la dosar, a contractat un împrumut la bancă pentru împlinirea nevoilor obișnuite ale căsniciei, **în timp ce pârâta nu a reușit să probeze susținerile în sensul că ar fi fost încadrată în muncă**. În timpul căsătoriei aceasta a beneficiat de concediul pentru îngrijirea copilului în vârstă de până la doi ani și a avut în întreținere încă un copil, din altă căsătorie. În aceste condiții, instanța a apreciat că reclamanta are o contribuție de 40% la dobândirea bunurilor comune, iar pârâtul-reclamant de 60%³⁷.

■ S-a reținut în acest sens că potrivit principiului echității, instanța are în vedere că, cota-parte a soților depinde nu atât de mărimea veniturilor din munca, ci de contribuția soților cu aceste venituri, munca lor sau alte mijloace la dobândirea, dar și la conservarea bunurilor comune. **În cazul în care veniturile din muncă sunt risipite, fiind cheltuite în afara sarcinilor căsătoriei se va determina o contribuție mai mică a celui soț la dobândirea bunurilor comune. Se va ține seama de măsura în care fiecare a suportat sarcinile căsătoriei, de împrejurarea că un soț a fost într-o situație specială în timpul căsătoriei sau a irosit veniturile pe care le realiza**³⁸.

■ În fine: **Cheltuielile suportate de soți în timpul căsătoriei cu serviciile medicale al căror beneficiar a fost reclamanta nu justifică reținerea unei cote de contribuție mai mari în favoarea pârâtului**, astfel de cheltuieli încadrându-se în executarea obligației reciproce de sprijin și suport pe care soții sunt obligați să și-o dea în virtutea relației de căsătorie, așa cum **nici împrejurarea că reclamanta a fost cea care a determinat ruptura dintre soți nu poate fi avută în vedere în analiza contribuției la dobândirea comunității de bunuri**. Prin urmare, tribunalul consideră că **veniturile mai mici obținute de reclamantă în timpul căsătoriei se compensează cu ajutorul primit din partea mamei sale**, ajutor esențial pentru edificarea construcției ce reprezintă principalul bun comun, pârâtul nereușind să aducă probe concludente prin care să răstoarne prezumția relativă de dobândire în cote egale a bunurilor³⁹.

(și nu pe tot timpul căsătoriei), Tribunalul a modificat în parte sentința primei instanțe (care a statuat o contribuție de 75% pentru soție vs. 25% pentru soț) la 65% pentru soție vs. 35% pentru soț.

³⁶ Jud. Iași, sent. civ. 17840/26.10.2012 (consultată pe <http://www.rolii.ro/hotarari/589f365be49009f8280015c0>). Aplicațiune a criteriului (reținut și doctrinar) privind **durata separației în fapt a soților**. În speță imobilul a fost achiziționat în anul 1972, cu banii împrumutați de către reclamant de la CEC, împrumutul fiind achitat exclusiv de către reclamant în intervalul 1972-1995. Soții s-au separat în fapt în anul 1972, fără a mai relua conviețuirea, și au divorțat la finele anului 1975.

³⁷ Jud. Curtea de Argeș, sent. civ. nr. 534/26.04.2011 (consultată pe <http://www.rolii.ro/hotarari/589c5568e49009f03f002570>). Într-adevăr, **existența unui copil din altă căsătorie, față de care se plătește o pensie de întreținere ori care locuiește împreună cu părintele său și noul soț al acestuia, poate să constituie un criteriu care să frângă prezumție egalității contributive**. Într-o speță în care soții nu au avut copii rezultați din căsătoria lor, dar soția avea un copil din altă căsătorie, coroborat și cu un alt criteriu, instanța a stabilit cote diferențiate, anume 80% pentru reclamant vs. 20% pentru pârâta. Iată considerentele cheie ale Trib. Bacău, dec. nr. 511/19.06.2015 (consultată pe <http://www.rolii.ro/hotarari/58936613e49009d02f0021cb>): Reclamantul a specificat în cuprinsul acțiunii că dânsul a fost singurul care a avut loc de muncă pe parcursul căsătoriei, depunând în acest sens în probațiune copie de pe cartea sa de muncă. Martorii audiați au confirmat situația de fapt sus amintită, specificând în plus și că **pârâta avea un copil din altă căsătorie, care stătea alături de soți doar în vacanțe**. Totodată au specificat aceștia că **pârâta consuma banii familiei pe alcool și că se îngrijea de gospodărie (...)**.

³⁸ C. Ap. Bacău, dec. civ., nr. 274/29.04.2015 (consultată pe <http://www.rolii.ro/hotarari/58792ff8e490095030001280>). S-au stabilit cote diferențiate, 60% pentru soție vs. 40% pentru soț, cântărind enorm în acest sens faptul stabilit în mod irevocabil în cadrul hotărârii de divorț, **cum că soțul consuma frecvent băuturi alcoolice din banii câștigați. Astfel, chiar dacă realiza venituri mai mari decât soția, aceștia bani nu erau alocați (decât în mică parte) cheltuielilor gospodăriei**.

³⁹ Trib. Argeș, dec. civ. nr. 466/21.05.2014 (consultată pe <http://www.rolii.ro/hotarari/5886054ae49009e82f0045bc>).

